Թ. ՏԱՐԻ — ՇԱԲԱԹ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ 1904 — ՎԱՌՆԱ — ԹԻՒ 60

ԳԱՅՄԱՆԸ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Տարեկան . . . 12 Ֆր.
Վեցամսեայ . . . 6 «

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Երկու թիւ մէկ ծրարով
Տարեկան . . . 14 Ֆր
Վեցամսեայ . . . 7 Ֆր.

ԱՄԵՐԻԿԱ

Տարեկան 2. 60
Վեցամսեայ 1. 50 Տոլար «

ԿԱՆԽԻԿ

Մանուցման գին
20 սանթիմ

ԻՐԱՒՈՒՆՔ

Rer. Pere G. Kalemkiarian Mechitarist Vienne
tengasce № 4

ԼՐԱԳԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ Ա. ԵՒ ԶՕՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ

ՀԱՍՑԷ

Rédaction du journal
Ir..vounk"
VARNA (Bulgarie)

Рѳдакция
навѣстникъ
Иравунк"
ВАРНА

Գրութիւնք առ չեն տրուիր

ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ

Հայաստանի «Ներկայ Վիճակ»ի մասին Արմենիայի վերջին թիւի Տիար Մ. Փորթուգալեանի խմբագրականն կարտատպենք հետեւեալ հատուածները, որոնք այդ փորձառու եւ անկեղծ յեղափոխականին կարծիքները եւ խորհուրդները պարունակելով, կը նան խրատ մը ըլլալ ազգաշէտ ծանօթ խմբակին կոյր հետեւողներուն եւ որոնք մեզմէն կը հաստատեն մեր յայտնած կարծիքները ու մ'ալ քննադատութիւններուն արդ ելք ըլլալը։ Սանտոյ նոր դէպքերուն առթիւ։

Իսկ մենք ի՞նչ կընենք թիւրք կառավարութեան մերթ գաղտնի և մերթ յայտնի հայաջինջ այդ ծրագրի դէմ։ Փոքրիկի բռնուած անպիտան անկեկավար նաւի մը պէս կը տարուբերուինք ծովին վրայ յաջորդաբար բարձրացող ու ինկնող մերթ այս մերթ այն ալիքին վրայ խաղալիք դարձած, մինչև որ նաւը դուցէ խութի մը զարնուելով չատ-չատ ուժգնակուլ դառնայ, իրեն մէջ դլանուլ ու լայող պոռացող կամ ապրին անդին վազվզտղներով մէկտեղ և այնուհետև տիրեն հոն վերջապէս լռութիւնն ու հանգարտութիւնը։

Բաւարդ դարէ ի վեր շատ խօսեցանք, շատ դրեցինք եւ շատ անգամ ալ ցաւ յայտնեցինք որ անպատրաստ գտնուելով չենք կրցած օգտուիլ յարմար առիթներէն. բայց դարձեալ չը պատրաստուեցանք ինչպէս որ պէտք էր։

Այժմ եւս բոպէն անյարմար չէ քաղաքական տեսակէտով, բայց մենք անկէ օգտուելու համար պատրաստուած չենք դեռ ինչպէս հարկն է. Հայի խնդիրը չկտրեց տակաւին թէ ի՞նչ և ներքին պատրաստութիւն ըստուածը և բոպէական ոգեւորութիւններով միայն ժամանակ կանցունէ, առանց լուրջ ու անազմուկ բայց յարատև ու հաստատ գործունէութեամբ պատրաստուելու։ Արդէն այս կերպ վարմունքը տակաւին անգործնական կը համարուի Հայերէն, նոյն իսկ ամէնէն խելացի համարուածներէն, թէև դարերի փորձառութիւնը մեր ազգի սորվեցուցած պէտք էր լինել թէ արտաքին ցոյցերէ զլանալով բոպէական ոգեւորութիւնն է անգործնական, մեր հեռաւոր ապագայի համար անօգուտ և մինչև անդամ վնասակար։

Երկար վարանումներէ և ընդդիմութիւններէ յետոյ որոնց մանրամասն պատմութեան ծանօթանալու համար պէտք է աչքի առջեւ ունենալ 20 տարի առաջուան, Արմենիայի հրատարակուիլ սկսած ժամանակը, Հայաստանի գաղափար թէ հայրենիքի ազատութեան գլխաւոր միջոցներէ մէկն պէտք ըլլայ յեղափոխութիւնը. բայց ցաւալի է ըսել որ նոյն իսկ իբրև թունդ յեղափոխական ներկայացողներէ շատերը կան որոնք չեն ըմբռնած տակաւին թէ ուրիշ բան է ապստամբութիւնը, ուրիշ բան են ցոյցերը և ուրիշ բան է յեղափոխութիւնը, և թէ յեղափոխութիւն կայ, յեղափոխութիւն ալ կայ, թէ ամէն յեղափոխական շարժումներ, մանաւանդ երբ առանց նախապատրաստութեան կատարուին, միշտ չեն առաջնորդեր դէպի ազատութիւն. պէտք է աչքի առջև ունենալ հանգամանքների զանազանութիւնները։ Հէրսէք-Պոսնիան ալ Պուլկարիան հետ մէկտեղ շարժեցաւ 1876 ին նոյն իսկ Պուլկարիաէն ալ կանխեց, բայց չկրցաւ ազատարար յեղափոխութիւն մը դարձնել, միայն իր տեր փոխեց և չնայելով իր բնակիչներէ շատերին սլաւական ցեղէ լինելուն, թրքականին տեղ աւստրիական լուծն իր վզին դրին եւրոպական տէրութիւններն, ինք ալ ստիպուեցաւ ընդունիլ։ Այսպէս կարելի է մէջ բերել և ուրիշ պատմական դէպքեր։

Եթէ մենք Հայերս մեր ներքին ոյժերը աւելցունելու և արդէն եղածներն ալ պահպանելու և քաջալերելու չհետաքրքրինք, մեր ներկայ անզօր և անպատրաստ վիճակի մէջ Եւրոպէն գործնական օգնութիւններ ակնկալելու շատ մեծ յոյս պէտք չէ ունենանք։ Ճշմարտութիւնն այս է. չխաբենք մենք մեզ և չխաբենք իրար։

Մեր կարծիքով, մեր ներկայ վիճակ վարդագոյն գեղեցիկ յոյսեր չներկայացուներ մեզ. բայց այնու ամենայնիւ յուսահատական չէ այլ քաջալերական. միայն թէ ՊԻՏԻ է ԼՐՋՕՐԻՆ ԱՇԽԱՏԻԼ ԵՒ ՅԱՐԱՏԵՒԵԼ։

ԿԻՊՐՈՍԻ ՈՐԲԱՆՈՑԸ
ԵՒ
ԳԱԼՈՍԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Հայը Երեմեան ապահովապէս երիտասարդ վանտայը մ'ըլլալու է, իսկ եթէ հետաքրքիր չէ՝ ինչ տնուն տալու է իր եռուզեռուն աշխուժութեանը։

Իր հիանալի «Գեղուհի»ներով հայ գեղարուեստին փառքն ու պարծանքը աւելցնելով մէկեղ՝ դիտած է որ՝ Վենետիկի արդի Մխիթարեանին խմբագրապետութեան օրով՝ «Բազմավէպ»ը նոր ու ժամանակակից կենդանութիւն մ'առաւ։ Տասնեակ մը տարիներ առաջուան քուն բերող Բազմավէպն ու այսօրուան վերանորոգ ամսաթերթին միջև տարբերութիւնը շատ մեծ է։ Տասը տարի առաջ, Բազմավէպը գիտական մարդիկներու մենաշնորհն էր, իսկ այսօրուանը կը խմբագրուի ընթերցողներուն համար առհասարակ եւ գրասէրներուն համար մասնաւորապէս։

Զեմ ըսեր թէ հինը իր չահեկանութիւնը չունէր, բայց պէտք է քալել դարուն ոգիին եւ ժողովուրդին օրընթացական պահանջումներուն հետ։

Հայը Երեմեան կանուխէն զգացած է նոր քայլին տիպզղականութիւնը, ու իր առաջնորդող յօդուածներուն ջանացած է միշտ ժողովրդական գոյն մը տալ՝ ամէն անդամ չանպրդող առաջարկ մը բերելով մեզի, առաջարկներ՝ որոնք դժբախտաբար ձայն բարբառոյ յանապատի մնալու դատապարտուած են, քանի որ Հ. Երեմեան առաջարկելով եւ երեմիական հառաչներով կը գոհանայ, առանց աւելի գործնական միջոցները ցոյց տալու, թէ ի՞նչ պէտք է ընել բարձրագոյն վարժարան եւ օրաթերթ մ'ունենալու համար։

Վեր. Մխիթարեանը աւելի սրտով կը գրէ քան թէ արուեստով։ Իր խմբագրական յօդուածներով կը հրատարակուի մեզ, բայց ՉԻ համոզեր, որովհետեւ իր գրելու եղանակը դպրոցական ջրշանաւարտ տղաներու ճառախօսութիւններուն տպաւորութիւնը կը թողու անոնց վրայ որ գործնական կեանքը կապրին։

Բնական թերութիւն մ'է անշուշտ, դիւրահակնալի՝ վանականի մը համար, որ հետզհետէ պիտի չակուի տարիքի եւ փորձառութեան հետ, քիչ մ'ալ դուրսի աշխարհէն եկած բարեկամական խորհուրդներուն հետեւանքով, հոգ չէ թէ այդ խորհուրդը եկած ըլլայ վառեակներու . . . կոզմէ, Իւթիւճեանի մէկ բառով։

* *

Այն պահուն, ուրեմն, որ՝ երկու ամիս առաջ, Հ. Երեմեան սրտաճմանի մէջ յարմար դատուեաւ հողի մը վրայ բարձրագոյն վարժարան մը հիմնելու պէտքին վրայ կը խօսէր, քիչ վերջ ու գրեթէ միեւնոյն ատեն, ցաւալի զուգադիպութիւնով մը Կիպրոսի որբանոցը՝ իր է. տարեշրջանի հետ՝ դռները կը փակէ, չգոյէ ժամանակի, խնամակալութեան մնաւուկին մէջ 822 ոսկի պահեստի թողած։

Ծեղեկագիրը՝ որ աչքի առջեւ ունիմ՝ մեզի կը խոստանայ այդ որբանոցը բարձրագոյն՝ վարժարանի մը վերածել, երբ միայն պարագաները եւ նիւթական միջոցները թուլատրեն, բայց չըսեր թէ ինորհաց ո՞ր մի տարին, ո՞ր օրը, ո՛ր ժամուն այդ ազնիւ խոստումը պիտի իրականանայ, եւ թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք առնուած են, անոր իրականացմանը համար։

Երբ բարձրագոյն վարժարան մը հիմնելու անհրաժեշտ հաւանականութիւններով առաջարկը կըլլուի մեզի՝ դէթ ձեռքի տակ ունեցածներս ձեռքէ չիհանելու չափ նախանձախնդիր ըլլանք։ Ազգին ուսերուն վրայէն ոչ որբերը պակսած են եւ ոչ ալ աղքատները, փառք Աստուծոյ

Ի՞նչ է միջոցը պիտի ըսէք հիմա։

Լսած էք անշուշտ թէ Գահիրէի մէջ «Գալատեան» անունով ազգային վարժարան մ'ունինք, որուն բարերարը եղած է Վասպուրականի զաւակ Կարապետ աղա Գալուստ։ Կէս դար առաջ Եգիպտոս կուգայ, այնպիսի թուականի մը երբ փարաւոնեան երկրին մէջ ուղտը ոսկի կաղբէր։ Կարապետ աղա Գալուստ եգիպտական կառավարութեան մէջ կարեւոր պաշտօն մը կունենայ, ու իր հայասացիի ճարպիկութեամբն ու գործունէութեամբը սիրելի կը դառնայ ամենուն քով։ Դրամ դիզելը չատ դիւրին բան մ'էր այն ատեն. եւ երբ 1864 ին կը մեռնի՝ իր ետին կը թողու մեծաքանակ կալուածներ, որոնցմէ մէկ կարեւոր մասը կտակած էր Գահիրէի ազգ. վարժարանին։ Այդ թուականէն ըսկսեալ մինչեւ այսօր՝ այդ վարժարանը տարեկան հազար ոսկիէն աւելի ե-

կամուտ մ'ունի, որուն վոխարէն շատ վոխտ արդիւնքէ՛մը արտադրած է բանկիզբէն ի վեր։ Դժգոհութիւն ու միշտ դժգոհութիւն, ծնողաց կողմէ. չրջանաւարտ ուսանողներու տեղ՝ հոն ամէն օր պիտի հանդիպիք հոգաբարձուական ու ուսուցչական կոիւներու. մէկուն չինածը՝ վաղը՝ միւսը պիտի քանդէ անպատճառ։ Մե՛ղք որ այդ անզուգական վոսպուրականներին արքայավայել առատաձեռնութիւնը ատանկ չարաչար կերպով գործածուած է ապերախտ եգիպտահայերուս կողմէ։

Այսօր այդ երանելի վարժարանին չէնքը խարխուլ վիճակի մը մէջ է, բայց թէ սնոր վերաշինութեանը համար՝ կարգ մը դիրքի եւ ազդեցութեան տէր մարդիկներու նախաձեռնութեամբ՝ նուիրատուութիւններու ձեռնարկուած է, որոնց համագումարը հաւանօրէն 10,000 ոսկիի բարձրանայ։

Ահա ձեզի հարուստ հող, հայաշատ կեդրոն, պատրաստ գետին եւ չէնք, ապահովուած տարեկան հազար ոսկւոյ կլորիկ գումար մը՝ որուն վրայ բարձեցէք բացառիկ նուիրատուութիւնները, դիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ ուսանողներու ամսավարձերը օժանդակութիւնը տեղւոյն վեց ոբրախնամ ընկերութիւններու, որոնք այլեւս ըսկած են իրենց գործառնութիւնները կասեցնել՝ այս կամ այն պատճառաւ։

Այս ամբողջը աչքի առջեւ ունենալով կարելի չէ՛ արդեօք սպասել որ համաձայնութիւն մը գոյացուի Կիպրոսի որբանոցի Պատ. Խնամակալութեան եւ Գահիրէեան ազգայիններու միջեւ, ու Գալատեան Վարժարանը ըլլայ այն ինչ որ յարմար դատուի ընդհանուր տեսակէտով։

Անգամ մը որ այս առաջարկը ընկալուելու ընդունուի՝ երկրորդական կարեւորութիւն ունեցող կէտերուն վրայ համաձայնիլը դիւրին պիտի ըլլայ։

Կիպրոսի ողբացեալ Որբանոցին յարգելի Տեսուչը՝ Պ. Վահան Քիւրքճեան որուն արժանիքը անժխտելի է՝ եւ կատարած գործը ամէն գնահատումի արժանի, հիմա Գահիրէ կը գտնուի բարեբաղդաբար, եւ պէտք է որ միջոցներու վրայ խորհած ըլլայ՝ այս նպաստաւոր պարագաները ձեռքէ չի փախցնելու համար։

Վառնա Ս.Օ

ՉԱՐԻՆ ՏԷՐԵՐԸ

ԷՕՌՕԲԷԷՆ ի մէջ կը կարդանք խիստ հետաքրքրաշարժ յօդուած մը Զարի կառավարութիւնը ղեկավարող խմբակին հնթրրիմ ներու մասին։ Յօդուածագիրը Ալէքսանտր Իւլառ, պալատին եւ պետութեան ներքին գաղտնիքներուն մօտէն տեղեակ անձնաւորութիւն մը ըլլալով, այժմ, երբ մեծ դերակատարը Բլէվէն մեռած է, յարմար տրիթը ներկայացած կը նը կատէ ճշդրիտ հաշիւ մը տալու Զարը շրջապատող եւ գանի հլու գերիի մը պէս գործածող խմբակին նկատմամբ։

Յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ Զարը իր իրական ինքնակալութիւնը չատոնցէ ի վեր կորսնցուցած է. բոլոր աշխարհ գիտէ թէ Զարը բաժնուած է իր հպատակներէն անթափանցելի պատուարով մը զոր կազմած են իր շուրջ խումբ մը մարդիկ, որոնց ձեռք ինք ճշմարիտ գերի մըն է եւ որոնք զինք կը հրահանգեն. ու կառավարութիւնը գործնականապէս բռնակալ պաշտօնեաներու քմահաճոյքին ենթարկուած է։ Եւ այդ մի միայն իրենց անձնական շահուն համար գործող բռնակալներու խմբակին շնորհիւ կատարեալ անիշխանութիւն մը եւ իրարանցում մը կը տիրէ։

Բլէվէի ամենակարողութիւնը անով կը բացատրուէր որ ինք այդ խառնիճաղանճին վրայ զօրեղ կերպով կը տիրապետէր, եւ կարող դաւ ժամանակի մը համար բարձր բռնակալութեան անիշխանական վիճակին վերջ մը տալ իր անձնական շահուն համար։

Սակայն Զարին վրայ իշխողը, կրսէ Պ. Ա. Իւլառ, զինք շրջապատող խմբակին այսինչ կամ այնինչ անդամին անհատական կամքը չէ, այլ սահմանափակեալ խմբակ մը որ ադիւտանտը ձեռք բերելու համար եռանդի տարին է ի վեր աշխատած է։

Բլէվէ ինքն ալ այդ խմբակին կարեւոր մէկ անդամն էր։ Եւ առով կը բացատրուի թէ այդ տիրուր մարդը մէջ տեղէ վերցուելէ յետոյ, այդ խմբակը կրնայ տակաւին իր գոյութիւնը պահել։

Յօդուածագիրը կը սկսի այդ խմբակի պատմութեան միայն իսկոյր գծերը պարզել։

Ռուսիոյ վարչութեան դիկը իր ձեռքին մէջ ունեցող վոհմակը երեք խմբակներէ կը բաղկանայ. ոստիկանական պաշտօնեաներ, դինուորական ու նաւային բարձրագոյն հրամանատարութիւնը եւ ամբարտաւան մեծ-դուքսեր։ Այս երեքին երկրորդը էր որ առաջին անգամ կազմակերպուեցաւ եւ կայսրութեան ղեկավարութեան վրայ ձեռք դրաւ։ Յօդուածագիրը հոս կը թուէ այդ խումբը կազմակերպող պատերու անունները որոնք վաթսունական Յուսականին Մոսկուայի զինուորական վարժարանին մէջ ուսանող եղած են, եւ քանի մը դասընկերներ անբաժանելի կերպով կապուած են իրարու։ Ասոնք յետոյ միւս երկու խումբերուն (ոստիկանական եւ պալատական) հետ միանալով ներկայ դրութիւնը ստեղծածն է։ Այդ սպանելու անբաժանելի խումբին Պէղոպրազով անթիթապանակ նախարար, որ պատերազմէն առաջ Մայր. Արեւելքի գործերուն վարիչն էր. Վանլիալարսքի՝ զօրաբաժինի հրամանատար՝ Սախարով, պատերազմակն նախարար. Վ.Սախարով Մանչուրիոյ բանակին սպայակոյտի պետ. Վոլքով Խարպինի ընդհ. հրամանատար Բէթրովսքի տնօրէն Մոսքովսքիյա Վէտեմոսթի լրագրին որ յետադիմութեան գլխաւոր նեցուկն է. Բուսանով, ոստիկանութեան ընդհանուր հրամանատար։

Քանի մը նշանաւոր անուններ հոս կը պակսին, մանաւանդ Բլէվէ, Մուրավիէվ, Ալէքսիէվ, նոյնպէս քանի մը մեծ դուքսերու, մայր-կայսրուհիին եւ Բոպիէտոնոսչէվի անունները։ Բայց ասոնց ամէնին մէջ յարաբերութիւնը հաստատուեցաւ իրենց ընթացքին բնական հետեւանքներ։

Ասոնց մէջ խիստ արագընթաց գրաւուեցան Բէթրովսքի եւ Վանլիարարսքի։ Առաջինը ընտանեկան պատճառներով եւ Մոսքովսքիա Վէտեմոսթիի խմբագրութեան քարտուղար ըլլալով պալատի յետադիմական խմբակին կապուեցաւ այսինքն մայր կայսրուհիին եւ ասի հրահանգող ու ներշնչող Բոպիտոնոսչէվի հետ։ Եւ այսպէս Բէթրովսքի, Բուսանով, Բլէվէ, Բոպիէտոնոսչէվ եւ մայր. կայսրուհին իրարու կապուած կուսակցութիւն մը եղած էին։

Ասոնց մէջ պէտք է յիշել Մուրավիէվն ալ, արդի գատական նախարարը, որ Բլէվէի շնորհիւ ստացաւ իր արգի դիրքը եւ չը դադրեցաւ ընտամիասին գործելէ։

Բէթրովսքիի եւ Մուրավիէվի Պալատին մէջ ունեցած յարաբերութիւնին իրը անբաւական, իրենց դասընկեր Վանլիալարսքի եւս՝ որ գեղանի եւ կայտառ էր, գնահատուեցաւ աղնուական տիկիններէն Պալատին մէջ, ուր ինք ընտանեկան կապերու շնորհիւ պաշտօն ստացած եւ մեծ-դքսուհիի մը սիրտը գրաւելու բարեբաղդութիւնը ունեցած էր։ Յօդուածագիրը այդ դքսուհիին անունը չուզեր յայտնել նկատելով թէ նա կապրի։ Այդ մեծ տիկինը իր սիրահարին ոչ մէկ առաջարկը չէր մերժեր, ոչ պաշտօն, ոչ դրամ։ Եւ այդ երիտասարդ սպային բաղդաւորութիւնը իր բարեկամներուն ալ անվրէպ բարձրացումին պատճառ եղաւ։ Ահա այսպէս Բէթրովսքիի, Բլէվէի, Մուրավիէվի եւ Պէղոպրազովի շահագէտ խումբին աջակից գտնուեցաւ շահագէտ սպաներու խումբ մը ալ որոնց հետ կային նաեւ կայսերական ընտանիքէն անդամներ։

Եւ երբ մեծ-դուքս Նիքոլայ Մայր. Արեւելք ճամբորդեց, հարիւրապետ Ալէքսիէվ եւ շահագէտ խմբակէն Պէղոպրազով միասին ղրկուեցան։ Այդ օրէն ի վեր այս երկուքին միջեւ յարաբերութիւնը բնաւ չը դադրեցաւ ու այդ վայրկեանէն խումբը բարձրագոյն իշխանութեան հասաւ, իր մէջ շահակցական կապեր հաստատուած։ Վերջին տարիներու մէջ անոնց հանրածանօթ գործունէութիւնը բացատրութեան չը կարօտիր։

Այդ խումբին ամենամեծ հակառակորդներն էին կայսրութեան էն անձնուէր Վիթէ եւ Բուրօքրաթին։ Երեւմտեան նախարար Վիթի աջակցութիւնը խաղաղութեան մէջ արգելք կը ելլար ծանօթ խմբակին շահագործումներուն. ուստի իրենց շահամոլութեան անարգել գոհացում տալու համար պէտք տեսան երեւմտեան նախարարութեան գերակշիռ ազդեցութենէն դուրս մեծ գործառնութիւններու կարելիութեան ու վերջապէս ստեղծելու կացութիւն մը ուր ներքին գործերու մէջ խառնաշփոթ վիճակ մը ստեղծուէր, որով կարենային իրենց դէմ ծագած վարչական գժուարութիւնները յետաձգել եւ տիրաթափութիւն մը ձեռք բերել իրենց շահադործումը դիւրացնող։

Մուրավիէվի եղբայրը արտաքին գործոց նախարար անուանուելով գործը կարելիութեան սահմանին մէջ մրտաւ։ Մուրավիէվ հոն հասցուց գործերը որ 1900 ին որոշուի Մանչուրիա զինուորական միջամտութիւն ընել. այս յաջողութիւնէն վերջ ինք տարօրինակ մահ մը ունեցաւ։ Բայց Վիթէ ալ այդ օրէն ի վեր իր քաղաքականութիւնը կործանած գտաւ։ Այլ եւս Ալէքսիէվ եւ Պէղոպրազով կիշխէին Մայր. Արեւելքի մէջ. Բլէվէ եւ Մուրավիէվ ներքին գատական նախարար Ռուսիոյ մէջ. միւսներուն ալ ժամանակը հասած էր։

Սակայն Վիթէ. Բուրօքրաթկին եւ Լամստորֆ կընդիմանային։ Պէտք էր նոյն ինքն Զարին վրայ ազդել։ Մայր-կայսրուհիին ամենամեծ ազդեցութիւնը թանկագին էր. բայց պալատին մէջ նոր ազդեցութիւն մը կը տիրապետեր, Վանլիալարսքիի տիկինները ծերացած էին. Բոպիէտոնոսչէվի միջոցաւ Մայր կայսրուհին՝ որուն հեղինակութիւնը մեծ էր, ձեռք ըլլալէ զատ, գտնուեցաւ մեծ-դուքս Ալէքսանտր-Միխայիլովիչ որ խիստ ատելութիւն սնէր Վիթէի դէմ, եւ որ չը վարանեցաւ ծանօթ խմբակին գործակցելու։ Դուքսը ամուսնացած էր կայսեր քրոջը հետ, կին մը որ ամէն բանէ առաջ իր մօրը, մայր կայսրուհիին աղջիկն էր. այսինքն Բոպիէտոնոսչէվի գաղափարներուն ներկայացուցիչ մը, եւ այդ կինն է որ մինչեւ հիմա Զարին մտ եղող անձնաւորութեանց մէջ ամենամեծ ազդեցութիւն ունեցողն է կայսերական որոշումներու մասին։

Ալէքսանտր-Միխայիլովիչի միջոցաւ Վիթէ պաշտօնազուրկ եղաւ։ Անոր միջոցաւ Պէղոպրազով յաջողեցաւ Եօնդամբի խնդիրը ծագեցնել եւ պատերազմի սարքել կայսերական ընտանիքը որ չէր ուզեր իր միլիոնները կորսնցնել։ Անոր միջոցաւ Լամստորֆի դիրքը կործանեցաւ։ Ալէքսիէվ փոխարքայ եղաւ. Բուրօքրաթին մինչեւ Մանչուրիա հետացուեցաւ. եւ վերջապէս անոր միջոցաւ եւ հակառակ հանդիսաւոր խոստումներու Սախարով պատերազմական նախարար անուանուեցաւ. եւ իր եղբայրը Բուրօքրաթքին ոստայակոյտին պետ կարգուեցաւ եւ Վոլքովը Խարպինի հրամանատար. այնպէս որ Բուրօքրաթքին իր էն գէշ թշնամիներուն հետ խորհրդակցելու եւ անոնցմէ լրտեսուելու վիճակին մէջ կը գտնուի։

Մէկ խօսքով, այդ շահագէտ խումբը երբ այլեւս իր կատարեալ յաղթանակը տարած էր, իր պետը, Բլէվէն կորսնցուց։ Հաւատալ թէ այժմ խումբը կանհետանայ, անմտութիւն կըլլայ. բայց իրեւ ուրիշ պետ մը պէտք է։

Եւ յօդուածագիրը իր խօսքը վերջացնելով կըսէ թէ՝ մենք կը կարծենք որ Բլէվէի նման ճիւաղ մը անդամ մը միայն կը գտնուի։

«ՍԻՆԿԷՐ»

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Բաղաքիս Սանտինէնիէ սրահը քանի օրէ ի վեր հետաքրքիր երկսեռ խուռն բազմութեան մը այցելութիւնը կընդունուի։ Այդ Ընթարձակ սրահը աշխարհածանօթ Սինկէր կարի մեքենաներու արտադրութիւններովն շքեղարդուած է։ Ցուցադրուած հազարաւոր առարկաները մեծաւ մասամբ ասեղնագործութեան հրաշակերտներ կարելի է անուանել։ Ձերմակեղէններու վրայ փափկօրէն բանուած ասեղնակերտներէն իւրաքանչիւրմարդ կը կարծէ նրբաճաշակ օրիորդ-արուեստաւորի մը ճարտար մատներուն սիրաներով աշխատութեան արդիւնքը եղած ըլլալ։ Մինչդեռ այդ՝ Սինկէր մեքենային վրայ՝ միայն մէկ ժամու հեշտ աշխատութեան մը արդիւնքն է։

Հետաքրքիր մը կատարեալ սքանչացում կունենայ երբ իր աչքերուն առջեւ գտնէ ի ցոյց դրուած այն կարգ մը պատկերները «Մոսկուայի այրուիլը կամ Փրանսացի զինուորի մը վերջին ճիգը. Ցարտանելի եւ Պոլսոյ նեղուցները, Իշխան Ֆէրտինանտը, Իշխան Պորիսը եւ ուրիշ կարգ մը պատկերներ ու տեսարաններ որոնք՝ ճարտար նկարիչներու վրձինէն ելած ըլլալու երեւոյթին տակ՝ մեծաքսով ու Սինկէրի ոտքի մեքենաներուն միջոցաւ նրբահիւս գիրակերտներ են, ամենէն դժուարահաճ փափկաճաշակները գոհացուցնելու ատաքնան։

Որչափ Սինկէր ընկերութիւնը շնորհաւորելի է իր մեքենաներու կատարելագործութեամբ, նոյնչափ շնոր-

հատորեալ կրգանենք իրենց կացութիւնը Տ. Բ. Բարչէլլօ որ իրեն աջակից ունենալով Տ. Փ. Հալաճեան ամէն միջոց ի գործ դրած է Պուլկարիոյ հաղիւ քաղաքակրթուիլ սկսած ժողովուրդին մէջ ընդհանրացնել արեւմտեան նուրբ ճաշակը եւ վարժեցնել հարիւրաւոր աղջիկներու անընտել մատները իրենց գեռ չը տեսած ամենատուրբ գեղակերտները պատրաստելու, թէեւ մեքենայի միջոցաւ։ Մեզ կը հաւատուի թէ այս ցուցանդէսը Վառնայի մէջ 30000 ի չափ այցելու ընդունած է։

Կարժէ հոս քանի մը բառով Սինկէրի հոյակապ ընկերութիւնը ծանօթացնել մեր ընթերցողներուն։

Այս Ամերիկեան Ընկերութիւնը հաստատուած է 1850 ին. կարտադրէ մի այն կարի մեքենաներ։ Աշխարհի չորս կողմը տեղի ունեցած ցուցահանդէսներու եւ մրցումներու մասնակցելով 450 ՄԻՏԱՎ եւ ՏԻԵԼՕՄ ստացած է. նոյնպէս Բարիզի ցուցահանդէսին կրնամ բոլի արժանացած։

Ընկերութիւնը հոյակապ չորս գործարաններ ունի, Էլիզապէթբորթ, Կլասքով, Իլինուա, եւ Գահիրէ։ Այս գործարաններու մէջ կաշխատին 8).000 է աւելի գործաւորներ։ Ունի 8500 մի։ դեր եւ 200000 պաշտօնեաներ, բացի փոքր մասնաճիւղերէ եւ տարոնց մէջ գտնուող պաշտօնեաներէ։ Աշխարհի մէջ գտնուող բոլոր գործարաններու արտադրած կարի մեքենաներէն տուին կարտադրէ ՍԻՆԿԷՐ. այսինքն շաբաթը 10000 մեքենայ եւ 600000 ասեղ։ Մինչեւ հիմա իր ծախած պարզ մեքենաներու թիւը կը հասնի 21, 500, 000 ի։

Ց.

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՎԵՀ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ի պատուիրակ երկու արքեպիսկոպոսները այժմ Անգլիա կը գտնուին, ուր արտաքին գործոց նախարար Լորտ Լանսդաունի ներկայանալով, սիրալիր ընդունելութիւն մը գտած են։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ առաջնորդ Տ. Գէորգ եպս. Իւթիւճեան հեռագրով իր հրաժարականը զրկած է Պատրիարքարան, պատճառ յոյց տալով թէ հիւանդ է։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ի հաշիւները տալ չուզող միաբաններու խումբը Պատրիարքարանէ զրկուած հրահանգներուն անսատեր և կրկին դժուարութիւններ հանելու է։ Այս նոր դէպքը՝ որուն մանրամասնութիւնները գեռ անծանօթ են մեզ, Խաչատուրեան էֆ. Պատրիարքարան հեռագրելով, ազդու տնօրինութիւն մը խնդրած է. Կրօն. ժողովոյ անդամներէ ոմանք, խնդրոյն ծանրութիւնը իմանալով, առաջարկած են Պատրիարքին անմիջապէս Խաւն ժողով հրաւիրել և անսատող միաբաններուն դէմ միջոցներ տնօրինել։ Պատրիարքը Խաւն ժողով հրաւիրած է։

ԽԱՊԻՒԼ ի Արքանոցին վերաշինութեան ի նպաստ Ռուսչուքէ 200 ֆր. զրկուած է պատրիարքարան։

ՎԵՀ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ը լուծած է ամուսնութիւնը Բաղէշի Խուփիկ դիւղացի Խաչիկ Յարութիւնեանի, որ 17 տարիներէ ի վեր իր կինը լքելով հեռացած է։ Կինը Լուսիկ Սարգիսեան երկրորդ անգամ ամուսնանալ արտօնուած է. իսկ Խաչիկ ոչ։

ԱՏԱՐԱԶԱՐ ի մէջ երկու հայ երիտասարդներ միասին գեռեզերը կերթան. մին միւսին վրայ պահանջ մը և քովը քիչ մը դրամ ունեցած ըլլալով, իր ընկերին նախանձը կը դրդռէ, և այս վերջինը դանակը անոր կողը մխելով կը սպաննէ ու յետոյ վայրենաբար կոկորդն ալ կը կտրէ։ Ոճրագործը ձերբակալուած։

ԽՆԴՐԱՆՔ ՄԸՆ ԱԼ

Սիլիստրէի փոքրաթիւ հայ գաղութի մէջ, ինն տարիներ է ի վեր է որ, դոյութիւն ունի «Հայկական Ընթերցարան–Մատենադարան»ը որը տեղւոյս ազգայնոց մէջ ընթերցանութիւն տարածելու զօրաւոր ազդակ մը եղած է։ Սակայն «Ընթերցարան—Մատենադարան»ս նիւթական բաւարար միջոցներէ զուրկ ըլլալով՝ անձնատուր կը դառնայ միշտ սեփական միջոցներով ձեռք բերել դէթ ամենահրաժեշտ պարբերական հրատարակութիւններն ու ընթերցանութեան պիտանի եւ հրահանգիչ գիրքերը։

Ուստի, ներկայիս գիմում կընենք բոլոր յարգելի հեղինակներուն, թարգմանիչներուն ու նուիրատուներուն ու կը խնդրենք որ իրենց հեղինակութիւններով, հրատարակութիւններով եւ նուէրներով բարեհաճին ճոխացնել «Ընթերցարան—Մատենադարան»ին համեստ թանգարանը։

Ի Դիմաց Սիլիստրէի Հայկական Ընթերցարանի վարչութեան։

Ատենադպիր Ատենապետ
Ց. Սրուանձտեանց Ղ. Նահապետեան (ԿՆԻՔ)

Հասցէ
«Հայկական Ընթերցարան»
Սիլիստրէ

ԱԶԴ

Տօքթ. Թորոսեան կընդունի տվեն տեսակ հիւանդներ առաւօտուն ժամը 10 էն մինչեւ 12. եւ երեկոյեան, 3 էն մինչեւ 5

Փողոց Խարչովա
Թիւ. 573

Բ. Ուշաստրքին կոնակը Ճումալը Սթօեանին տունը

ԾԱԼՕՅԻ ԳԻՐՔԵՐ

ԹԻԱԳԱՐՏ Ա. հատոր (162 էջ) 1 ֆր.
« Բ. « (433 էջ) 2 ֆր.
ՆՈՐ ԵՐԳԱՐԱՆ կամ ՄՐՄՈՒՆՋ ՀԱՅԿԱԿՈՒՆ երկրորդ անգամ տպագրուած եւ ճոխացած. Գին 1 ֆր.

ՆԷՏԱ կը պատկերացնէ Պուլկարներու նիստ ու կացը ու Թուրքերէ կրած տառապանքը անոնց ազատութենէն առաջ. Գին 50 սանտիմ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԶՈՀԵՐ Պատկեր մը Տաճկահայաստանի յիրական կեանքէն։ Զեղչեալ գին 1 ֆր.

Այս գրքերը ստանալու համար դիմել ՎԱՌՆԱ «Իրաւունք»ի խմբագրութեան

ՍՕՖԻԱ Տ. Օննիկ Դարբէհանի
ՊՈՒԴՐԷՇ Տ. Օննիկ Փափազեանի
եւ Տ. Ց. Պիպէոճեանի
ՔՕՆՍԹԱՆՑԻԱ Տ. Սիսակ Մէլիքեանի
ԳԱՀԻՐԷ Տ. Կարապետ Էրզնկացեանի
ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԻԱ Տ. Ստեփան Մազմանեանի
ՈՒՍՏՐ (Ամերիկա) Տ. Յակոբ Ֆրանգեանի
ՊՕՍԹՈՆ Տ. Ա. Ասքանազի
ՓՐՕՎԻՏԷՆՍ Տ. Մ. Տէր Պողոսեանի
ՖԻՉՊՈՒՐԳ Տ. Կ. Մարութեանի

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԴԻՇԵՐՕԹԻԿ ԿՐԹԱՐԱՆ ՖԻԼԻՊԷ

Կրթարանս իր Զ. դ Տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ Սեպտ. 2 ին, հինգշաբթի օր։ Այս տարի տասը գիշերօթիկներու համար միայն տեղ ունինք։ Պայմաններուն մասին հաճեցէք դիմել Տնօրէնին։

Ց. Ե. ԵԱՐՏՐՄԵԱՆ

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

Քանի մը ամիս առաջ լոյս տեսնող այս տետրակը կը վաճառուի Տ. Կարապետ Ազնաւորեանի քով ի Շումլա։ Գինն է 50 սանտիմ։

ՆԵՐՍԷՍ ԱՇՏԱՐԱԿԵՑԻ

(Արտատպուած ԲԱԶՄԱՎԷՊ հանդէսէ)

Վեհափնեայ աղայ Ռովակիմ Լազարեանը գրել էր ինձ, թէ լսել եմ գիտաւորութիւն ունիք Թիֆլիսում ուսուցիչներ հիմնելու, լաւ կը լինէր, եթէ դուք մեզ օժանդակ լինէք այստեղ Մոսկուայում հիմնել Հայոց ուսուցիչներ, որ մայրաքաղաք է եւ ամենայն յարմարութիւն կայ զանազան լեզուի ուսուցիչներ գտնելու մասին, այդտեղից հայ մանուկներ ուղարկեցէք զարգանան եւ այլն։ Ես նրան պատասխանեցի թէ ձկնորսներն ուռկանը ձգում են այնտեղ, որտեղ շատ ձուկ կայ, եւ ոչ թէ այնտեղ, ուր ջուրը խոր է. այստեղ հայոց բազմութիւնն է. այստեղ պիտի ձգենք ուռկանը երբ սկիզբն արեցի Թիֆլիսի ուսուցիչների հիմքը ձգելու՝ փող չունէի. բայց եւ այնպէս յոյս դնելով Աստուծոյ օժանդակութեան եւ ազգիս ձեռնտուութեան վերայ գործն սկսեցի. այնուհետեւ ոչ թէ Հայեր, այլ եւ Վրացիք սկսեցին ինձ օժանդակել։ Իմ կառուցած ուսումնարանի յարատեւութեան արդեանց համար կառուցի քարվանսարայ եւ դանազան կրպակներ։

1825 թուականին շփոթութիւն ծագեց Պետերբուրգում Նիկոլայի թագաւորութեան սկզբում։ Պարսիկներն այդ իմանալով՝ յարմար միջոց համարեցին. եւ Երեւանի սարդարի եղբօր Հասան խանի առաջնորդութեամբ յանկարծ յարձակուեցին Ռուսաց տէրութեան սահմանը մեծ բազմութեամբ, եւ սկսան աւարառել եւ գերեվարել։ Մի կողմից էլ Վրաց Ազէքսանդր արքայորդին էր ապստամբել Ռուսաց տէրութիւնից եւ գնալով Պարսկաստան Պարսից զօրքով եկել էր Կախեթի կողմերն եւ վրացիներին ապստամբութեան էր յորդորում։ Կուսակալ Երմոլովը մի գիշեր եկաւ ինձ մօտ եւ ասաց. «Սրբազան, ես միայն Ձեզ կարող եմ գաղտնիք հաղորդել, ճանաչելով Ձեզ եւ Հայոց ազգի անձնուէր հաւատարմութիւնը դէպի Ռուսաց կայսերական գահը։ Մեր զօրքը շատ սակաւ է Կովկասում, մանաւանդ Թիֆլիսում. Վրաց արքայորդին Պարսից զօրքով Կախեթի կողմերն է անցել եւ վրացիներում յորդորում է ապստամբութեան մեր տէրութեան դէմ։ Շահի քեռին, Ամիրխան սարդարը մեծ բազմութեամբ եկել է Շամքորի դաշտում բանակ է դրել, մեր սահմանների վերայ արշաւանք անելու պիտաւորութեամբ. ես խնդրել եմ շուտափոյթ օգնական զօրք հասցնել ինձ, բայց մինչեւ զօրքի հասնելը կարելի է այժմէն մեր դրութիւնը վտանգուի, առանձնապէս խնդրում եմ Ձեզ թէ Թիֆլիզի եւ թէ ձեր հովուութեան ներքոյ գտնուող բոլոր հայերից զինուորական գնդեր կազմել. ես հաւատի եմ, թէ Հայերը կը լսեն իրանց սիրելի հովուի ձայնը. զինուորեցրէք առհասարակ բոլորին, որոնք կարող են զէնք բռնեցնել քաղաքի պաշտպանութեան համար, Երկրորդ խնդրում եմ, մի հաւատարիմ եւ յուսալի անձն նշանակէք Ձեր երաշխաւորութեամբ, որ այս իմ գաղտնի գրութիւնը անկորուստ եւ շատ ծածկապահութեամբ հասցնի իշխան Մատաթովին։ Շամքորի դաշտում նա քիչ զօրքով արդելում է Ամիրխան սարդարի յառաջ դալը։ Գրել եմ նորան, որ որքան հնար ունի՝ աշխատի թոյլ չտալ թշնամուն յառաջ խաղալ զէպի մեր սահմանը, եւ առ այժմ ինձանից օգնութիւն չսպասի. ինք որքան հնար ունի՝ գործ դնի։ Իւր բանակի դիրքը չփոխի, մինչեւ Ռուսաստանից օգնական զօրքը գայ. որ յուսով եմ թէ շատ չի ուշանայ»։ Սորանից առաջ Գանձակի յաջորդութեան պաշտօնը վարում էր Շուլավերսի Գրիգոր եպիսկոպոսն, որ հաւատարիմ, գործունեայ եւ քաջասիրտ անձն էր։ Երմոլով կուսակալը Գանձակում նշանակել էր Օստրոուխով ազգանունով մէկին ոստիկանապետ, որ Գրիգոր եպիսկոպոսի հետ անհաշտ թշնամութիւն ունենալով՝ անդադար նորա վերայ Երմոլովին զրպարտական բողոքներ էր գրել եւ խնդրել հեռացնել նորան այնտեղից։

(Շարունակելի)

☛ Մեր յարգելի գործակալներ-ին կը խնդրուի որ գանձումը իրենց յանձնուած բաժնեգիններին և մեր հաշուոյն ստացուած գիրքերու և թերթերու դրամները մեզ հասցընեն ընդհուպ։

ԹՒՐՔԻԱ

Սթանպոլ 2 օգոստոս — Պայազիտ սանճաղընատ զուհուրա կէլէն վուգուաթլար խուսուսի մէնպալարտան մատատ՝ էրզրումտան կէլէն գօնսոլոս բաբօրթլարը իլէ տախի թէպէյիւն օլընբյոր։ Ֆագաթ պաղը զապիթլէր, մէմուրլար վէ քիւրտլէր մուգաթէլէի մէնն իթմէկէ վէ էրմէնիլէրի հիմայէ էյլէմէկէ չալըշմըշլար տըր։

Պաղը Ալի միւթասարրֆոտան մուֆասսալ բաբօրթ խթէտի վէ մէզալիմին մէնների իչուն չէտա էմրիլէր վէրտի։

—Մ. Ամերիկա տեվլէթի թաղմինաթ վէ մէքթէպլէր մէսէլէլերինատէն տոլայը թալէպլէրինի Պաղը Ալիյէ գապուլ իթտիրտիքտէն սոնրա, Սթանպոլ էլչիսինին պէօյիւք տեվլէթլէրին էլչիլերի տերէճէսինէ հիւքսէլթմէք թէքլիֆինատէ տախի պուլընմըշ ըտը։ Ֆագաթ Պաղը Ալի մէսարիֆ արթաճաղընը սէպէպ կէօսթէրէրէք պու թէքլիֆի գապուլ իթմէյուպ մէսէլէնին Լահէյ տէքի սուլ գօմիսիոնընա իհալէ իտիրմէսինի թէքլիֆ իտէյօր։

—Մաքէթոնիանընը Բրիլէր գազասընտա Սէլէզ քէօյիւնէ եաղընը, Գարամուզով նամ վօյվատանընը թահթը գօմանտասընտա պուլընան 25 քիշիլիք պիր չէթա վէ թիւրք ասքէրլերի պէյնինատէ միւսատէմէ վուգու պուլարագ։ Թիւրքլերտէն պիր միւլազըմ վէ պիր զապթիյէ վէ չէթատան Գարամուզով վէ պիր ասը թէլէֆ օլընարագ՝ տիկէրլերի տաղըմըշ ըրրար։

—Պաղը վիլայէթլերին սահիլլերինի կէղմէք իչուն պիր գաչ հարպ սէֆինէլերի հազըրլանմասը պահրիյէ նէզարէթինէ էմր օլընը։

—Սուլթան՝ պիր հէյէթի մախսուսա իլէ Իթալիա գրալընա վէ գրալիցասընը հէտիյէլէր եօլլամագտան պաշգա խուսուսի պիր մէքթուպլէ գրալը Սթանպոլա տավէթ իտէյօր։

Սուլթան Համիտ պու թարիգլէ Իթալիանընն տօսթլըգընը գազանմագ վէ անա թիճարէթճէ պաղը մէնֆաաթլար կէօսթէրմէքլէ՝ սիյասի մագսէտլէրինի ունուտտըրմագ իսթէյօր։ Պիր Իթալիա չիրքէթի Թիւրքիայա 2 գրուազէօր վէ 6 գոնթը թօրբիլէօր եաբմըշ օլուպ, 7 ատէտ տախի եաբմագտա տըր։ Վէ պիր գաչ գրուազէօրլէր սբբարիշ վէրիլէճէք իմիշ։

ՐՈՒՍԻԱ

Բատում վէ Սիեէսլիպ սանճակլարընատա եահուտիլէրէ գարշը նիւմայիշլէր վուգու պուլուպ, 4 սաաթ տէվամ իտէրէք, պիր եահուտի էօլմիւշ վէ պիր թագըմը եարէլէնմիշ։ Բօլիսիա սիլահ իսթիմալ իթմէքսիզին նիւմայիշճիլէրի տաղրատրը օրարը «Ամանս Բուս» տախի թասուիգ իտէյօր։ Իշպու վուգուաթ ալա ֆբրանկա օգոստոս 4 տէ գուհուր իթմիշ։

ՐՈՒՄԱՆԻԱ

Տիւն Բուքարէշտան ալընան կապէթալարը պէյանր իպրէ, «պէօյիւք Բուքարէշտ» թապիր օրընան գրթատա գուրագլրգ սէպէպի իլէ էքին օրմատըզընատան քէօյլիլէր ֆագիր գալուպ, չօրբոյլարը չիֆթլիքլէրինէ կիրէրէք՝ քէնտի մալլէրի կիպի՝ պուլարգլարընը նէմէքտէ վէ սահիպինին իթիրազընա գուրշուն իլէ մուգապէլէ իթմէքտէ իմիշլէր։

1888 -89 սէնէսինատէն պէրու Բուքարէշտատ պու տէրէճէ սէ ֆալէթ կէօրիւնմէմիշ իտի։

—Պուգրէշ-վարչօվա խաթթընընը էքսբրէս թբրէնի Սլաթինա սթատիոնընընա եապը պիր նոգթատա էշխասը մէճհուլէ թարաֆընատա գուրշունա թուրմուշ վէ տէրանինատէքի եօլճըլար քանէբէլէրին ալթընա կիդլենմիշլէր իսէտ, թբրէն ֆթասիոնա եէթիշմէսինատ եօլճըլարատան քիմսէնին պիր զարարը օլմատըգը, եալընըզ ճամլար գըրըլտըգը կէօրիւլմիշ։

Իշպու վուգուաթտան տոլայը օլ ճիվարտա թէֆթիշաթ պաշլամըշ տըր։

ՄՈՒՀԱՐԷՊԷ

—Բէթէրսպուրկ 4 օգոստոս —«Ամանս Բուս»ըն Մուգտէնատէն ալտըգը մալիւմաթ իւղրէ, 95 քիչի ֆամիլիալարը իլէ պէրապէր Բօրթ Արթուրտան տըշարը չըգմըշ օլուպ, պունլարընը պէյանը իւղրէ, ճաբօնլըլար տիկէր էհալիյէ տըշարը չըգմայա միւսատէ իթմէզլէր վէ էհալիի չըդարան վաբօրլարը պաթըրմագ թէհտիտինատէ պուլընըրլար ըմըշ։

Շէհրին մուհաֆըզ ասքէրլերին ճէսարէթի մէթհէ շայան ըմըշ էհալիտէն չօգլարը սիլահ ալմըշլար։

ԼՕՆՏՕՆ 4 օգոստ. — Թօքիոտան Սանֆրանսիսքօ պէլտիրիլմիշ տիր. «Բօրթ Արթուրըն հալի իւմիտսիզ տէրէճէտէ պուլընմաղլէ, ժէնէրալ Շտէօսէլ թէսլիմ օլընմասընը թէքլիֆ իթտիլէր։ Ճաբօն թարաֆընատան պինպաշը եամագա շըտէօսէլէ էլչի կիտուպ, Միքատո թարաֆընատան պիր մէքթուպ թագտիմ իմտի քի՝ էկէր թէսլիմ օլընմագ իսթէմէզ իսէ՝ սիլահնըզ էհալիյէ չէհիրատէն չըգմայա միւսատէ վէրսին։ Շտէօսէլ պու խուսուստա Ալէքսիէվտէն թալիմաթ իսթէտի։

ԼՕՆՏՕՆ 4 օգոստ.— Թուայմըզա պիլտիրիլիյօր, «Բօրթ Արթուրա եէնիտէն բէք չէտիտ սուրէթատ հիւճում պաշլատը։ Չէհրին պիր գաչ նոգթալարընատա հարիգ զուհուր իթտի։ Կիճէ վէ կիւնտիզ կիւրլէ ալթրմագտատըր։ պիր գաչ գումպարա ժէնէրալ Շտէօսէլին խանէսի իւզէրինէ տիշտիկինատէն՝ խանէսինի տէկիշմէկէ մէճպուր օլը։ Էթ պուլընմատըր սէպէպլէ ալթլար քէսիլիյօր։ Էհալի տէհշէթատ օլուպ, քիմսէ էվտէն չըգմայա ճէսարէթ իտէմէյօր։ Գալէնին թէսլիմ օլընաճաղը մունտագագ տըր։ Իլիրանատա պուլընան վաբօրլար տախի ճաբօն կիւրլէլերի ալթընատա տըրլար։ Բօրթ Արթուր ճիվարլարընընն մէնպարէսի տէհշէթամիզ տիր։ գալէնին ճիվար թէքէլերի պիլթիւն ալէֆլէր իչինատէ տիրլէր։ Ամրալ Թօգոնընն ոտնանմասը կէլիպ թէքրար էվվէլքի քէնտի մէվգիսընը թութտու։»

ՍՕՆ ԹԷԼԷԳՐԱՖԱՐ

Սթանպոլ 5 օգոստ.—Տիկէր պէօյիւք տէվլէթլէր տախի, Մաքէթոնիա ժանդարմասը իչիւն քէնտի զոպիթլէրինին մըգտասընը արթըրաճաղլարընը պէյան իթտիլէր։

—ԼՕՆՏՕՆ 5 օգոստ.—Ճաբօնլըլար կէօյէրչին քէօրֆէզինէ կիրտիլէր։ Գարատան տախի ճաբօնլըլար Բօրթ Արթուրա 2 միլ եաղընը պուլընան Բաշուչինկէ իլէրլէտիլէր։ Էվվէլքի կիճէ կէօյէրչին քէօրֆէզինատէն ճաբօնլըլար Բօրթ Արթոնը թօբա թութտուլար։

—Թօքիո 5 օգոստոս—Ժէնէրալ Շտէօսէլ թէսլիմ օլընմագ եախոտ մուհարէպէյէ կիրմէյէն էհալիի տըշարը չըգարմագ իչիւն ճաբօնլըլարընը թէքլիֆինի բէտտ իթտի։

—Շանկայ 5 օգոստոս— Ճտբօն ոտնանմասը պուրատա պէքլէնիլիյօր։ Շանկայա իլթիճա իթմիշ օլան բուս վաբօրլարընը եա թէքքի սիլահ իթմէլէրինի վէ եախոտ իլիմանատան տերհալ տըշարը չըգմալարընա թալէպ իթմէք իչիւն ճաբօնլըլար գարար վէրմիշլէր տիր։

Բէթէրսպուրկ 5 օգոստոս— «Ամ. Բուս»ըն պէյանը իւղրէ. գաբընլար վէ չօճուգլարլէ տօլու՝ Բօրթ Արթուրտան չըգան պիր կէմիներին տիրէքլէրինի ճաբօնլըլար գըրուպ, բիւզկեաբընը բատէթինէ պրրագմըշլար. կէմիի Զիֆույա տօղրու սիւրիւլմէքտէ իմիշ։

ԹԻՒՃԱՐԻՑԷ

ՎԱՌՆԱ, օգոստ. 7

ՑՈՒՂՏԱԾ ՁԱՀԻՐԻ

Վաճառ	54–60 լիպ.	9. 70	/11. 80
Արապա	52–62 լիպ.	9. 50	/12. 60

ԱՐԲԱ.

Վաճառ	100 քիլօ հին	9.–9. 20	
	նոր	10. 80	—/11
Արապա	42–45 լիպ.	5. 60	/6
ԵՈՒԼԱՖ Թարապա	33/36 լպ.	5. 40	/5. 60
Վաճառ	100 քիլօ	12 —/12. 10	
ՖԱՍՈՒԼԵԱ.	100 քիլօ -	20/21	
Արապա	100 քիլ.	24, 26	
ՏԱՐԸ	արապա	7. —	7, 40
ԲՕԼՕՋ	արապա	55–60 լպ 9. 80	/11
ՄԻՍԻՐ	վաճառ	8. 40/	.8. 50
ՁԱՎՏԱՐ	արապա	8.—	/8. 20
«	վաճառ	7.—	/7.40
Կինամ	50 –60	վաճառ վէ	6–700

արապա կէլմէքտէ. վաճառ մուամէլէսի նարօլէոն 20 ֆր. արապա մուամէլէսի նարօլէոն 20 40։

ՍԱՐԱՖԻՑԷ

Նարոլէոն 20, 35 ֆրանք
Սամ. լիրասը 22, 55 ալթուն ֆրանք

ՊԱՆԳԱԼԻՑԷ

Վարնա բրնացասընտա պագդալեյէ մալլէրին պու կիւնքի ֆիյաթը, ալթուն ֆրանք իլէ։

ԳԱՀՎԷ	1,90/2, 5
ՇԷՐԲԷՐ նէմցէ	70
ՇԷՐԲԷՐ [քէսմէ] սանտրգ	35.
ԲԻՐԻՆՃ Ֆիլիպէ չուվալը	45,—
» Ճաբոն »	38,
» Ինկլիզ »	25.50
» Ռիզոն »	51
ԿԱԶ. սանտրգը	8. 40
ՁԷԹԻՆ եաղը քիլօ	80—90
ԳՈՒՐՈՒ իւզիւմ	.23

ՆՈՐ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ

Փողոց Զար Պօրիս
Հայ Աղջկանց վարժարանի կից

Վստահօրէն կը յայտարարեմ թէ ինձ դիմողները ըստ ամենայնի կարող եմ գոհացուցանել շնորհիւ իմ 32 տարուան փորձառութեան եւ արուեստին կատարելագործման համար ըրած զոհողութիւններուս։

Վանի յարգոյ հասարակութիւնը այդ հաստատելու համար թող հաճի անգամ մը լուսանկարչատունս այցելել եւ դիտել ի ցոյց տրուած գործերս։

Դիները շատ դիւրամատչելի են։

Լուսանկարիչ
Օ. ՄԵՍՐՈՎՐ

ԱԶԴ

Պուլկարական Կիմնազիոնի եօթներորդ կարգը աւարտած եւ ուսուցչական վկայական ստացած պուլկար օրիորդ մը կը փափաքի պաշտօն ըստանձնել հայ կամ օտար վարժարանի մը մէջ։

Одговорникъ А. Курбетиянъ
печатница "Взаимность" — Варна.

☛ Մեր յարգելի գործակալները կը խնդրուի որ գանձումը իրենց յանձնուած բաժնեգինները և մեր հաշուոյն ստացուած գիրքերու և թերթերու դրամները մեզ հասցընեն ընդհուպ։

ԹԻՒՐՔԻԱ

Սթանպոլ 2 օգոստոս — Պայազիտ սանճաղընատ զուհուրա կէլէն վուգուաթլար խուսուսի մէնպալարտան մատատ՝ էրզրումտան կէլէն գօնսոլոս բաբօրթլարը իլէ տախի թէպէյիւն օլընբյոր։ Ֆագաթ պաղը զապիթլէր, մէմուրլար վէ քիւրտլէր մուգաթէլէի մէնն իթմէկէ վէ էրմէնիլէրի հիմայէ էյլէմէկէ չալըշմըշլարտը։

Պաղը Ալի միւթասարրֆոտան մուֆասսալ բաբօրթ խթէտի վէ մէզալիմին մէնների իչիւն չէտա էմրիլէր վէրտի։

—Մ. Ամերիկա տեվլէթի թաղմինաթ վէ մէքթէպլէր մէսէլէլերինատէն տոլայը թալէպլէրինի Պաղը Ալիյէ գապուլ իթտիրտիքտէն սոնրա, Սթանպոլ էլչիսինին պէօյիւք տեվլէթլէրին էլչիլերի տերէճէսինէ հիւքսէլթմէք թէքլիֆինատէ տախի պուլընմըշ ըտը։ Ֆագաթ Պաղը Ալի մէսարիֆ արթաճաղընը սէպէպ կէօսթէրէրէք պու թէքլիֆի գապուլ իթմէյուպ մէսէլէնին Լահէյ տէքի սուլ գօմիսիոնընա իհալէ իտիրմէսինի թէքլիֆ իտէյօր։

—Մաքէթոնիանընը Բրիլէր գազասընտա Սէլէզ քէօյիւնէ եաղընը, Գարամուզով նամ վօյվատանընը թահթը գօմանտասընտա պուլընան 25 քիշիլիք պիր չէթա վէ թիւրք ասքէրլերի պէյնինատէ միւսատէմէ վուգու պուլարագ։ Թիւրքլերտէն պիր միւլազըմ վէ պիր զապթիյէ վէ չէթատան Գարամուզով վէ պիր ասը թէլէֆ օլընարագ՝ տիկէրլերի տաղըմըշ ըրրար։

—Պաղը վիլայէթլերին սահիլլերինի կէղմէք իչիւն պիր գաչ հարպ սէֆինէլերի հազըրլանմասը պահրիյէ նէզարէթինէ էմր օլընը։

—Սուլթան՝ պիր հէյէթի մախսուսա իլէ Իթալիա գրալընա վէ գրալիցասընը հէտիյէլէր եօլլամագտան պաշգա խուսուսի պիր մէքթուպլէ գրալը Սթանպոլա տավէթ իտէյօր։

Սուլթան Համիտ պու թարիգլէ Իթալիանընն տօսթլըգընը գազանմագ վէ անա թիճարէթճէ պաղը մէնֆաաթլար կէօսթէրմէքլէ՝ սիյասի մագսէտլէրինի ունուտտըրմագ իսթէյօր։ Պիր Իթալիա չիրքէթի Թիւրքիայա 2 գրուազէօր վէ 6 գոնթը թօրբիլէօր եաբմըշ օլուպ, 7 ատէտ տախի եաբմագտա տըր։ Վէ պիր գաչ գրուազէօրլէր սբբարիշ վէրիլէճէք իմիշ։

ՐՈՒՍԻԱ

Բատում վէ Սիեէսլիպ սանճակլարընատա եահուտիլէրէ գարշը նիւմայիշլէր վուգու պուլուպ, 4 սաաթ տէվամ իտէրէք, պիր եահուտի էօլմիւշ վէ պիր թագըմը եարէլէնմիշ։ Բօլիսիա սիլահ իսթիմալ իթմէքսիզին նիւմայիշճիլէրի տաղրատրը օրարը «Ամանս Բուս» տախի թասուիգ իտէյօր։ Իշպու վուգուաթ ալա ֆբրանկա օգոստոս 4 տէ գուհուր իթմիշ։

ՐՈՒՄԱՆԻԱ

Տիւն Բուքարէշտան ալընան կապէթալարը պէյանր իպրէ, «պէօյիւք Բուքարէշտ» թապիր օրընան գրթատա գուրագլրգ սէպէպի իլէ էքին օրմատըզընատան քէօյլիլէր ֆագիր գալուպ, չօրբոյլարը չիֆթլիքլէրինէ կիրէրէք՝ քէնտի մալլէրի կիպի՝ պուլարգլարընը նէմէքտէ վէ սահիպինին իթիրազընա գուրշուն իլէ մուգապէլէ իթմէքտէ իմիշլէր։

1888 -89 սէնէսինատէն պէրու Բուքարէշտատ պու տէրէճէ սէ ֆալէթ կէօրիւնմէմիշ իտի։

—Պուգրէշ-վարչօվա խաթթընընը էքսբրէս թբրէնի Սլաթինա սթատիոնընընա եապը պիր նոգթատա էշխասը մէճհուլէ թարաֆընատա գուրշունա թուրմուշ վէ տէրանինատէքի եօլճըլար քանէբէլէրին ալթընա կիդլենմիշլէր իսէտ, թբրէն ֆթասիոնա եէթիշմէսինատ եօլճըլարատան քիմսէնին պիր զարարը օլմատըգը, եալընըզ ճամլար գըրըլտըգը կէօրիւլմիշ։

Իշպու վուգուաթտան տոլայը օլ ճիվարտա թէֆթիշաթ պաշլամըշ տըր։

ՄՈՒՀԱՐԷՊԷ

—Բէթէրսպուրկ 4 օգոստոս —«Ամանս Բուս»ըն Մուգտէնատէն ալտըգը մալիւմաթ իւղրէ, 95 քիչի ֆամիլիալարը իլէ պէրապէր Բօրթ Արթուրտան տըշարը չըգմըշ օլուպ, պունլարընը պէյանը իւղրէ, ճաբօնլըլար տիկէր էհալիյէ տըշարը չըգմայա միւսատէ իթմէզլէր վէ էհալիի չըդարան վաբօրլարը պաթըրմագ թէհտիտինատէ պուլընըրլար ըմըշ։

Շէհրին մուհաֆըզ ասքէրլերին ճէսարէթի մէթհէ շայան ըմըշ էհալիտէն չօգլարը սիլահ ալմըշլար։

ԼՕՆՏՕՆ 4 օգոստ. — Թօքիոտան Սանֆրանսիսքօ պէլտիրիլմիշ տիր. «Բօրթ Արթուրըն հալի իւմիտսիզ տէրէճէտէ պուլընմաղլէ, ժէնէրալ Շտէօսէլ թէսլիմ օլընմասընը թէքլիֆ իթտիլէր։ Ճաբօն թարաֆընատան պինպաշը եամագա շըտէօսէլէ էլչի կիտուպ, Միքատո թարաֆընատան պիր մէքթուպ թագտիմ իմտի քի՝ էկէր թէսլիմ օլընմագ իսթէմէզ իսէ՝ սիլահնըզ էհալիյէ չէհիրատէն չըգմայա միւսատէ վէրսին։ Շտէօսէլ պու խուսուստա Ալէքսիէվտէն թալիմաթ իսթէտի։

ԼՕՆՏՕՆ 4 օգոստ.— Թուայմըզա պիլտիրիլիյօր, «Բօրթ Արթուրա եէնիտէն բէք չէտիտ սուրէթատ հիւճում պաշլատը։ Չէհրին պիր գաչ նոգթալարընատա հարիգ զուհուր իթտի։ Կիճէ վէ կիւնտիզ կիւրլէ ալթրմագտատըր։ պիր գաչ գումպարա ժէնէրալ Շտէօսէլին խանէսի իւզէրինէ տիշտիկինատէն՝ խանէսինի տէկիշմէկէ մէճպուր օլը։ Էթ պուլընմատըր սէպէպլէ ալթլար քէսիլիյօր։ Էհալի տէհշէթատ օլուպ, քիմսէ էվտէն չըգմայա ճէսարէթ իտէմէյօր։ Գալէնին թէսլիմ օլընաճաղը մունտագագ տըր։ Իլիրանատա պուլընան վաբօրլար տախի ճաբօն կիւրլէլերի ալթընատա տըրլար։ Բօրթ Արթուր ճիվարլարընընն մէնպարէսի տէհշէթամիզ տիր։ գալէնին ճիվար թէքէլերի պիլթիւն ալէֆլէր իչինատէ տիրլէր։ Ամրալ Թօգոնընն ոտնանմասը կէլիպ թէքրար էվվէլքի քէնտի մէվգիսընը թութտու։»

ՍՕՆ ԹԷԼԷԳՐԱՖԱՐ

Սթանպոլ 5 օգոստ.—Տիկէր պէօյիւք տէվլէթլէր տախի, Մաքէթոնիա ժանդարմասը իչիւն քէնտի զոպիթլէրինին մըգտասընը արթըրաճաղլարընը պէյան իթտիլէր։

—ԼՕՆՏՕՆ 5 օգոստ.—Ճաբօնլըլար կէօյէրչին քէօրֆէզինէ կիրտիլէր։ Գարատան տախի ճաբօնլըլար Բօրթ Արթուրա 2 միլ եաղընը պուլընան Բաշուչինկէ իլէրլէտիլէր։ Էվվէլքի կիճէ կէօյէրչին քէօրֆէզինատէն ճաբօնլըլար Բօրթ Արթոնը թօբա թութտուլար։

—Թօքիո 5 օգոստոս—Ժէնէրալ Շտէօսէլ թէսլիմ օլընմագ եախոտ մուհարէպէյէ կիրմէյէն էհալիի տըշարը չըգարմագ իչիւն ճաբօնլըլարընը թէքլիֆինի բէտտ իթտի։

—Շանկայ 5 օգոստոս— Ճտբօն ոտնանմասը պուրատա պէքլէնիլիյօր։ Շանկայա իլթիճա իթմիշ օլան բուս վաբօրլարընը եա թէքքի սիլահ իթմէլէրինի վէ եախոտ իլիմանատան տերհալ տըշարը չըգմալարընա թալէպ իթմէք իչիւն ճաբօնլըլար գարար վէրմիշլէր տիր։

Բէթէրսպուրկ 5 օգոստոս— «Ամ. Բուս»ըն պէյանը իւղրէ. գաբընլար վէ չօճուգլարլէ տօլու՝ Բօրթ Արթուրտան չըգան պիր կէմիներին տիրէքլէրինի ճաբօնլըլար գըրուպ, բիւզկեաբընը բատէթինէ պրրագմըշլար. կէմիի Զիֆույա տօղրու սիւրիւլմէքտէ իմիշ։

ԹԻՒՃԱՐԻՑԷ

ՎԱՌՆԱ, օգոստ. 7

ՑՈՒՂՏԱԾ ՁԱՀԻՐԻ

Վաճառ	54–60 լիպ.	9. 70	/11. 80
Արապա	52–62 լիպ.	9. 50	/12. 60

ԱՐԲԱ.

Վաճառ	100 քիլօ հին	9.–9. 20	
	նոր	10. 80	—/11
Արապա	42–45 լիպ.	5. 60	/6
ԵՈՒԼԱՖ Թարապա	33/36 լպ.	5. 40	/5. 60
Վաճառ	100 քիլօ	12 —/12. 10	
ՖԱՍՈՒԼԵԱ.	100 քիլօ -	20/21	
Արապա	100 քիլ.	24, 26	
ՏԱՐԸ	արապա	7. —	7, 40
ԲՕԼՕՋ	արապա	55–60 լպ 9. 80	/11
ՄԻՍԻՐ	վաճառ	8. 40/	.8. 50
ՁԱՎՏԱՐ	արապա	8.—	/8. 20
«	վաճառ	7.—	/7.40
Կինամ	50 –60	վաճառ վէ	6–700

արապա կէլմէքտէ. վաճառ մուամէլէսի նարօլէոն 20 ֆր. արապա մուամէլէսի նարօլէոն 20 40։

ՍԱՐԱՖԻՑԷ

Նարոլէոն 20, 35 ֆրանք
Սամ. լիրասը 22, 55 ալթուն ֆրանք

ՊԱՆԳԱԼԻՑԷ

Վարնա բրնացասընտա պագդալեյէ մալլէրին պու կիւնքի ֆիյաթը, ալթուն ֆրանք իլէ։

ԳԱՀՎԷ	1,90/2, 5
ՇԷՐԲԷՐ նէմցէ	70
ՇԷՐԲԷՐ [քէսմէ] սանտրգ	35.
ԲԻՐԻՆՃ Ֆիլիպէ չուվալը	45,—
» Ճաբոն »	38,
» Ինկլիզ »	25.50
» Ռիզոն »	51
ԿԱԶ. սանտրգը	8. 40
ՁԷԹԻՆ եաղը քիլօ	80—90
ԳՈՒՐՈՒ իւզիւմ	.23

ՆՈՐ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ

Փողոց Զար Պօրիս
Հայ Աղջկանց վարժարանի կից

Վստահօրէն կը յայտարարեմ թէ ինձ դիմողները ըստ ամենայնի կարող եմ գոհացուցանել շնորհիւ իմ 32 տարուան փորձառութեան եւ արուեստին կատարելագործման համար ըրած զոհողութիւններուս։

Վանի յարգոյ հասարակութիւնը այդ հաստատելու համար թող հաճի անգամ մը լուսանկարչատունս այցելել եւ դիտել ի ցոյց տրուած գործերս։

Դիները շատ դիւրամատչելի են։

Լուսանկարիչ
Օ. ՄԵՍՐՈՎՐ

ԱԶԴ

Պուլկարական Կիմնազիոնի եօթներորդ կարգը աւարտած եւ ուսուցչական վկայական ստացած պուլկար օրիորդ մը կը փափաքի պաշտօն ըստանձնել հայ կամ օտար վարժարանի մը մէջ։

Одговорникъ А. Курбетиянъ
печатница "Взаимность" — Варна.